

A „CSALÁDI VAGYONJOG” ÉS AMI MÖGÖTTE VAN – A PÁRKAPCSOLATBAN ÉLŐK KÖZÖTTI VAGYONI VISZONYOK A MAGYAR PTK.-BAN¹

Kriston Edit

BEVEZETÉS

A család jogrendszerünk egyik legalapvetőbb eleme, amelynek megítélése sokat változott történelmünk folyamán. Különösen igaz ez a mai társadalomban, ahol a felgyorsult és változó élethelyzetek újszerű megoldásokat, másfajta szemléletmódot követelnek meg. Ennek eredményeképpen a családi kapcsolatok rendszere továbbra is magába foglalja a tradicionális formákat, mint a házasság vagy a szülő-gyermek viszony, ugyanakkor a kor és a társadalom elvárásai alapján az újabb családformák is kivívták helyüket a jogi szabályozásban. A családi élet bensőséges, emocionális viszonyain túl a *gazdasági tényezők* is megjelennek, amelyek a családtagok vagyoni viszonyaira vonatkozó jogi szabályozásban tükröződnek vissza.

A családjogi szabályozás korábban elkülönült jogszabályban, a *házasságról, családról és gyámságról szóló 1952. évi IV. törvényben* (a továbbiakban: Csjt.) volt megtalálható. A *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* (a továbbiakban Ptk.) hatálybalépésével viszont megvalósult a joganyag egységesítése, melynek eredményeképpen a családtagok közötti jogviszonyok normaanyaga belekerült a magánjog kódexének számító Ptk.-ba². A korábbi szabályozásról megállapítható, hogy az 1959-es Polgári Törvénykönyv elsősorban a felek között fennálló alapvető vagyoni viszonyokat szabályozta, míg a személyi viszonyok csak másodlagos szerephez jutottak. A Csjt. ezzel szemben inkább a személyi viszonyokra helyezte a hangsúlyt (mint például a házasság, a szülő-gyermek viszony) és a családtagok közötti vagyoni viszonyok minimális jogi

¹ *A tanulmány a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból, a K-124797 számú projekt keretében valósult meg./Project no. K124797 has been implemented with the support provided from the National Research, Development and Innovation Fund of Hungary, financed under the K17 funding scheme.*

² *Weiss Emília* ezt csak annyival egészíti ki, hogy a családjogi jogviszonyok akkor is magánjogi jogviszonynak tekinthetők, ha a korábbi szabályozás nem egészen ezt tükrözte. Itt nem csak a Csjt. és az 1959-es Ptk. elkülönülésére gondol, hanem arra is, hogy 1959-ig a polgári jog hagyományos jogviszonyai a szokásjogon alapultak, míg ezzel egyidejűleg már írott törvény szabályozta a házassági jogot, illetve a gyámságot. – *Weiss Emília: Az új Polgári Törvénykönyv és a családjogi viszonyok szabályozása. Polgári Jogi Kodifikáció 2000/2. szám 4.o.*

szabályozást nyertek³. Ez azonban a Ptk. hatálybalépésével és a családjogi normák inkorporálásával jelentősen megváltozott és a két terület közötti különbség egyre inkább eltűnt.

A családjogi szabályozás felépítése nem sokat változott a Ptk. hatályba lépésével. Továbbra is megmaradt a joganyag *kettőssége*, ami abban nyilvánul meg, hogy a családtagok közötti jogviszonyokat két csoportba sorolhatjuk. Az egyikbe tartoznak a családtagok közötti személyi viszonyok, a másikba pedig a családtagok között fennálló vagyoni viszonyok.

A vagyoni viszonyok tekintetében a szabályozás számos eleme átvételre került, amit a sokéves jogalkalmazói megfontolásokkal, elvekkel egészített ki a jogalkotó, valamint új elemek is megjelentek. A vagyoni viszonyok szerkezete duális felépítésű maradt, a szabályanyagot továbbra is a nagyfokú diszpozitivitás jellemzi. Ennek folyományaként a jogalkotó a felek magánautonómiájának garantálása érdekében a szerződéses vagyonrendezést helyezi előtérbe, illetve tekinti elsődlegesnek, és csupán ennek hiányában teszi kötelezővé a Ptk. szabályainak alkalmazását⁴.

A családtagok közötti vagyoni jogviszonyok sokfélék lehetnek, a tanulmányban ugyanakkor kizárólag a jogilag szabályozott párkapcsolati formák vonatkozásában kerül bemutatásra a családi vagyonjog magyar rendszere.

1. A családtagok közötti jogviszonyok a Ptk.-ban

Acsaládjogviszony fogalmának tartalmát mindenkor családi struktúra határozta meg. A korabeli társadalmi elvárásokhoz igazodóan a házasság és a leszármazás azon tényezők közé tartozott, amelyek hiányában nem beszélhetünk jogi értelemben vett családról. Ez a hagyományos megközelítés nagyon sokáig domináns volt a jogrendszerben, azonban a polgárosodás folyamata és a társadalmi szemléletváltozás egyértelmű hatásaként jelentős változások történtek a jogi szabályozás területén. Az első kísérlet hazánkban a Kúria gyakorlatában történt, amikor 1906-ban a 79. számú teljes ülési döntvényében elismerte a törvénytelen gyermek öröklési jogát anyja hagyatékában a törvényes leszármazóké mellett. A bíróságok azonban a későbbiekben meghátráltak és nem tartották kívánatosnak ezen gyakorlat fenntartását⁵. 1919. március 25-én kelt

³ WEISS i.m. 4-5.o.

⁴ Ptk. 4:34. § (1) és (2) bekezdés.

⁵ PAP Tibor: A házasságon kívüli leszármazásra vonatkozó jogalkotás fejlődése, *Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs publicata tanulmányosorozat*, Pécs, 1965. 4.o.

az a VII. számú rendelet, amely leszögezte, hogy: „a magyarországi Tanácsköztársaság törvénytelen gyermekeket nem ismer”⁶, megszüntetve ezzel a korábbi megkülönböztetést. Egy évvel később azonban ismét visszalépés következett, az 1920. évi I. törvény 9. §-a eltörölte a rövid életű rendelkezést, így ismét visszaállt a törvényes és törvénytelen leszármazók kettőssége. A problémát végérvényesen az 1946. évi XXIX. törvény oldotta meg. Ez a jogszabály nem tett különbséget a gyermekek jogállása között attól függően, hogy házasságból vagy azon kívül származtak⁷.

A családjogi jogegységesítésben a következő mérföldkő a házasságról, családról és gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény megalkotása volt, amely a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyvünk, a 2013. évi V. törvény hatályba lépéséig majdhogynem egységesen szabályozta a családjogi viszonyokat. Ez az egység 1977-ben bomlott meg, ugyanis az 1959. évi IV. törvénybe⁸ ekkor került be a de facto élettársak vagyoni viszonyait szabályozó normaanyag. A szabályozástörténet utolsó mozzanata a bejegyzett élettársak helyzetének rendezése volt. 2007 decemberében fogadta el az Országgyűlés az első jogszabályi tervezetet a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményéről, az Alkotmánybíróság azonban megsemmisítette ezt a normaanyagot. Némi átdolgozás után 2009-ben új jogszabály született meg az azonos neműek házassághoz hasonló jogállását biztosító bejegyzett élettársi törvény (2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról, a továbbiakban Bék. törvény), amely mind a mai napig hatályban van kiegészítve a Ptk. szabályozását⁹.

⁶ PAP i.m. 7.o.

⁷ Ahogy a törvény 1.§ -ban is megfogalmazta a jogalkotó: „A jelen törvény célja az, hogy az emberi egyenlőség eszméjének szolgálatában a családi jogállás egyenlőségét is a származástól függetlenül az élet minden vonatkozásában minél teljesebben érvényesítse. Ehhez képest a jelen törvény erejénél fogva a törvényes és törvénytelen származás megkülönböztetése megszűnik.” - 1946. évi XXIX. törvény a házasságon kívül született gyermek jogállásáról 1.§.

⁸ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: 1959-es Ptk.).

⁹ Lásd részletesen: KRISTON Edit: A család fogalma a társadalmi innováció sűrűjében, különös tekintettel a jogi és szociológiai megközelítésre. Publicationes Universitatis Miskolcensis Series Juridica et Politica 2018/2. szám 396-407.o.

A jogirodalom álláspontja¹⁰ egységes ma is atekintetben, hogy a családjog a családi viszonyokat szabályozó normaanyag összességét jelenti. Hatályos jogunkban a családi kapcsolatok legfőbb forrása a Ptk. Negyedik Könyve, az ún. Családjogi Könyv (a továbbiakban: CsJK). A CsJK tartalmazza a házasságra vonatkozó szabályokat, a de facto élettársak meghatározott csoportjára alkalmazandó normaanyagot, illetve a rokonság és a gyámság kérdéskörét. Mindebből arra a következtetésre juthatunk, hogy rendszertani megközelítésben az alábbi személyek közötti viszonyt kell családnak tekintenünk:

- azon felek kapcsolatát, akik egymással házasságot kötöttek,
- azon de facto élettársakat, akik között az élettársi kapcsolat legalább egy éve fennáll és a kapcsolatukból gyermek származik,
- azon felek kapcsolatát, akik egymással a CsJK értelmében rokoni kapcsolatban állnak,
- a kiskorú és a gyám között fennálló kapcsolatot.

E rendszertani megközelítés hibája azonban abban rejlik, hogy nem fed le minden társadalmi kapcsolatrendszer a szabályozás. Azon de facto élettársak ugyanis, akik között fennáll maga az élettársi kapcsolat, ugyanakkor nincs közös gyermekük, nem tartoznak a CsJK tárgykörebe, ezáltal rendszertani szempontból a köztük fennálló jogviszonyt nem tekinthetjük családjogi jogviszonynak.

Hasonló a helyzet a bejegyzett élettársak esetén, hiszen, ha megvizsgáljuk a CsJK-t, konkrét normaszöveggel a vonatkozásukban nem találkozunk. Ez az állítás azonban nem teljesen helytálló, mert bár a bejegyzett élettársi kapcsolat továbbra is az említett külön törvényben nyer szabályozást, ugyanakkor a törvény 3. §-a úgy fogalmaz, hogy megfelelően alkalmazni kell:

- a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra,
- a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy bejegyzett élettársakra,

¹⁰ „A családjogi viszonyok alkotmányos tételei a Ptk. családjogi könyvében konkretizálódnak”. – BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocínium Kiadó, Budapest, 2017. 30.o.

„A családjogot hagyományosan a magánjog részének tekintjük...A közel 15 évig tartó kodifikáció eredményeként végül megszületett, és 2013. február 26-án kihirdetésre került az új Polgári Törvénykönyv, mely Negyedik Könyvként foglalja magában a családjog anyagát, Családjogi Könyv elnevezés alatt.” – HEGEDŰS Andrea: *Polgári Jog- Családjog*. R.I.M.Á.K. Kiadó, Szeged, 2017. 13. és 15.o.

„A családjogi jogviszonyokat rendező normákat – 2014. március 15-e óta – a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénynek... a Családjog címet viselő negyedik könyve tartalmazza, tárgyi értelemben tehát az alapvető szabályokat illetően a családjog a Ptk. 4:1-4:244. §-aiba foglalt rendelkezéseket jelenti.” – FÁBIÁN Ferenc-Szűrősné TAKÁCS Andrea: *Előadásvázlatok a családjog köréből*. Patrocínium Kiadó, Budapest, 2016. 11.o.

- az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára,
- az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették,
- a hajadonra, nőtlenre vonatkozó szabályokat arra a személyre, aki még nem volt házas, és bejegyzett élettársi kapcsolatot még nem létesített, és
- a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra¹¹.

Mindebből pedig az következik, hogy – a törvény által említett kivételektől¹² eltekintve – *ahol a Ptk. házastársakról rendelkezik, az alatt a bejegyzett élettársakat is érteni kell*. Ebből pedig az következik, hogy a bejegyzett élettársak ugyan *expressis verbis* nincsenek megnevezve a Ptk. rendelkezéseiben, ugyanakkor rendszertani szempontból a köztük fennálló jogviszonyt családjogi jogviszonynak kell tekinteni az utalószabály következtében.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a Ptk. rendszere alapján a párkapcsolatban élők, mint családtagok közötti jogviszonyok három típust foglalnak magukban: egyfelől a házastársak közötti jogviszonyokat, másrészt a bejegyzett élettársak között létrejövő jogviszonyokat, végül a de facto élettársak közötti jogviszonyokat.

2. A családtagok közötti vagyoni viszonyok

A családtagok közötti vagyoni viszonyokat a Csjt. elsősorban a házassági vagyonjoggal azonosította, melynek tágabb és szűkebb értelmezésével találkozhatunk a jogirodalomban. Ez alapján a házassági vagyonjog szűkebb értelemben azoknak a jogszabályoknak az összességét jelenti, amelyek egyrészt a házastársak egymás közötti, másrészt pedig a házastársak harmadik személyekkel szemben fennálló külső jogviszonyát szabályozzák mind a házasság időtartamára, mind pedig a házasság megszűnésének esetére. A tágabb értelmezésbe pedig beletartoznak a házastársi vagyonközösséggel, annak megosztásával, a házastársi közös lakás használatával és a házastársi tartás érvényesítésével kapcsolatos igények is¹³. A házassági vagyonjogi per fogalmát a bírói gyakorlat tágan értelmezi. Ebbe a körbe tartoznak ugyanis a házastársi közös vagyon megosztására

¹¹ Bék törvény 3.§ (1) bekezdés.

¹² A Bék. törvény négy fontos kivételt említ: egyrészt a bejegyzett élettársakra nem alkalmazhatóak a házastársak névviselésének szabályai, a bejegyzett élettársak nem fogadhatnak közösen örökbe, nem vehetnek részt emberi reprodukcióra irányuló eljárásban és a bejegyzett élettársi kapcsolat apasági vélelmet sem keletkeztet. - Bék törvény 3. § (2) – (5) bekezdés.

¹³ CSÜRI Éva: A házassági vagyonjog. In: Sári Péterné Vass Margit (szerk.): *A Családjogi törvény magyarázata*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2002. 158.o.

és a különvagyon tárgyak kiadására irányuló igények, valamint a közös és különvagyon szerzésre alapított tulajdonjog megállapítására, a házastársi lakáshasznált rendezésére, a házassági vagyoni szerződéssel kapcsolatos jogvitára és a házastársi tartásra vonatkozó igények is¹⁴.

A Ptk. a családtagok vagyoni viszonyainak vonatkozásában a személyi kört illetően jelentős változásokat indukált. A CsJK továbbra is a házassági vagyonjogból indul ki, ennek megfelelően a szerződéses és a törvényes vagyonjog tekintetében a házasulók és házastársak kifejezéseket használja. Utóbbi nem igényel sok magyarázatot, hiszen a Ptk.-ban a házastárs kifejezés a 4:5.§-ának megfelelően házasságot kötött személyek körét jelenti. 2009-ben azonban bevezetésre került a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézménye, amely az azonos nemű párok számára biztosít a házassághoz számos tekintetben hasonló joghatásokat. A szabályozás családjogi státuszt teremt a bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítő személyeknek és meghatározza a kapcsolathoz fűződő jogkövetkezményeket. A Ptk. maga viszont nem nevezi meg egyetlen rendelkezésében sem a bejegyzett élettársi kapcsolatot, vagy annak jogkövetkezményeit¹⁵. A Bék. törvény 3. § (1) bekezdése azonban megteremti a kapcsolódási pontokat a két jogszabály között és beépíti a Ptk. rendszerébe a joganyagot. A Bék utalószabályai¹⁶ következtében a bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásai – néhány kivételtől eltekintve – megegyeznek a házasság jogkövetkezményeivel, ami alapján a bejegyzett élettársi kapcsolat szintén elfoglalja helyét a családjogi (és természetesen egyéb polgári jogi) jogviszonyokban, egyenrangúvá téve a két jogintézményt. Ebből pedig egyértelműen következik, hogy bejegyzett élettársak vagyoni viszonyaikat szintén szabad megállapodás útján rendezhetik, míg ennek hiányában törvényes vagyonjogukat a házassági vagyonjoggal teljes mértékben megegyező bejegyzett élettársi vagyonjog képezi.

A házassági vagyonjog (és az előbbiekre tekintettel a bejegyzett élettársi vagyonjog) szűkebb értelmezése esetében a személyi hatály részét képezik a házasságkötés (vagy bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése) előtt álló párok is. A Ptk. 4:35. § (1) bekezdés úgy rendelkezik, hogy a törvényes vagyoni jogi rendszer az életközösség kezdetével hatályosul akkor is, ha a házastársak (vagy bejegyzett élettársak) a házasságkötést (vagy a kapcsolat létesítését) megelőzően de facto élettársként éltek együtt. Ez a rendelkezés a Csjt.-hez tartozó bírói gyakorlat által kimunkált elv

¹⁴ Pfv. II 20.685/2007.

¹⁵ BARZÓ (2017) 259.o.

¹⁶ Bék törvény 3.§ (1)-(6) bekezdés.

átültetése a jogszabályokba¹⁷, ami az életközösség megkezdéséhez és nem a házasságkötéshez vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítéséhez köti e vagyoni jogi rendelkezések alkalmazhatóságát.

Amennyiben az érintettek között a házasságkötés vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése az életközösség megkezdését követően megghiúsulna, úgy a kialakult jogviszony a de facto élettársi kapcsolat szabályai alapján ítélandó meg.

A Ptk. nem csak megtartotta, de ki is bővítette a de facto élettársakra vonatkozó normaanyagot. A de facto élettársi kapcsolat rendszertanilag nem képezi a családjogi szabályozás részét, kizárólag néhány többletfeltétel teljesülése esetén fűződhetnek hozzá családjogi joghatások¹⁸. A de facto élettársak közötti tágabb értelemben vett vagyoni viszonyok szabályozása megosztott, a normák részben a családjogi normák között¹⁹, részben pedig a kötelmi jogi rendelkezések között találhatóak²⁰. A szűkebb értelemben vett vagyoni jogi szabályokat ugyanakkor egységesen a Ptk. Kötelmi Jogi Könyve tartalmazza, azaz ezek a vagyoni jogi viszonyok az eddigiektől eltérően nem rendelkeznek családjogi sajátosságokkal. Ez az állítás rendszertanilag ugyan helytálló lehet, ugyanakkor a normaszöveg vizsgálatával és értelmezésével arra a következtetésre juthatunk, hogy a de facto élettársi kapcsolat vagyoni jogi hatásai összehasonlíthatóak, párhuzamba állíthatóak és ezáltal egy közös terminológia alá vonhatóak a házassági vagyoni joggal.

A de facto élettársak vagyoni jogát szabályozó normák ugyanis – szerkezetüket és részben tartalmukat tekintve – nagy fokú hasonlóságot mutatnak a házastársak és bejegyzett élettársak normaanyagával. Az első szembetűnő hasonlóság, sőt inkább teljeskörű egyezés abban mutatkozik meg, hogy a de facto élettársak vagyoni jogi szabályai is dualista szerkezetűek. A de facto élettársak esetében is a Ptk. a diszpozitivitást érvényre juttatva megteremti a lehetőséget arra, hogy az egymás közötti vagyoni viszonyaikat az életközösségük időtartamára szerződéssel rendezzék²¹. Ennek hiányában az egymással szemben fennálló, illetve külső harmadik személyekkel szembeni vagyoni jogviszonyaikat a Ptk. különböző szakaszokban rendezi.

A normaanyag tartalmi és nyelvtani értelmezése arra enged következtetni, hogy a jogalkotó célja a hagyományos kötelmi jogviszonyoktól eltérő és

¹⁷ lásd részletesen a Legfelső Bíróság 10. számú irányelve.

¹⁸ BARZÓ (2017) 265.o.

¹⁹ Ptk. 4:86-4:95. §.

²⁰ Ptk. 6:515-517. §.

²¹ Ptk. 6:515. § (1) bekezdés, Ptk. 4:91. § és hozzá kapcsolódóan Ptk. 4:204.§ és Ptk. 4:92. §.

inkább a családjogi szabályozáshoz közelebb álló normarendszer kialakítása volt. Ezt támasztja alá, hogy a de facto élettársak vagyoni viszonyait rendező normaanyag nagyon rövid, tömör és rengeteg utalószabályt tartalmaz, ami a házastársak esetén alkalmazandó részletszabályok követését írja elő²².

A de facto élettársak vagyonjogának családjogi jellegét támasztja alá a Ptk. előtti szabályozás és annak értelmezése is. A de facto élettársak közötti szűkebb értelemben vett vagyoni viszonyokat korábban az 1959-es Ptk. rendezte, így a bíróságok is akképpen foglaltak állást, hogy a házasság és a de facto élettársi kapcsolat között elvi különbségek vannak, ami miatt a Csjt. 27. §-a²³ még „*joghasonyszerűség*”²⁴ esetén sem foghat helyt, esetükben ugyanis a kiterjesztő jogalkalmazást a jogviszony eltérő természete és jellege nem tűrte meg. A de facto élettársi kapcsolat 1959-es Ptk.-beli szabályozása ellenére ugyanakkormégis megfigyelhetőek voltak családjogi (a házastársi vagyonközösséghez hasonló) vonások. A de facto élettársak között akkoriban szintén egy szerzeményi közösséget megvalósító vagyonjogi rendszer, az élettársi vagyonközösség érvényesült, ami részleteiben valóban számos ponton eltért a Csjt. 27. §-beli szabályozásától²⁵, mégis hasonló elvi alapokkal rendelkezett. A de facto élettársak között ugyanis az együttélés ideje alatt ugyanolyan dologi hatályú szerzés történt, akárcsak a házastársak esetében.

A korábbi és a hatályos normaanyag tartalmának elemzése tehát azt támasztja alá, hogy a de facto élettársak vagyoni viszonyai – bár a Kötelmi Jogi Könyvben találhatóak – a családtagok közötti vagyoni viszonyok szerves részét képezik. Ezt meghaladóan fontos kiemelni, hogy a de facto élettársak esetében is a szabályozás részét képezi a lakáshasználat, valamint a de facto élettárs tartásának normaanyaga²⁶.

²² például Ptk. 6:515. § (2)–(4) bekezdés, Ptk. 6:516. § (4) bekezdés.

Itt hívnánk fel a figyelmet ismételtelen arra is, hogy a Ptk. megalkotása és előkészítése során szinte az utolsó pillanatig a családjogi szabályozás körében kívánták elhelyezni a de facto élettársi szabályozást. Erre utal többek között az utalószabályok alkalmazása is.

²³ Csjt. 27. § (1) A házasság megkötésével a házastársak között a házassági életközösség idejére házastársi vagyonközösség keletkezik. Ennek megfelelően a házastársak osztatlan közös tulajdona mindaz, amit a házassági életközösség ideje alatt akár együttesen, akár külön-külön szereztek, kivéve azt, ami valamelyik házastárs különvagyonához tartozik.

(2) A házasulók a házasságkötés előtt, valamint a házastársak az egymás közötti vagyoni viszonyaikat – a házassági életközösség tartamára – szerződéssel rendezhetik. A szerződésben e törvény rendelkezéseitől eltérően határozhatják meg, hogy mely vagyon kerül a közös, illetőleg a különvagyonba.

²⁴ CSÚRI Éva Katalin: *A házassági vagyonjog gyakorlati kérdései*. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 46–47.o.

²⁵ Lásd részletesebben: CSÚRI (2006) 47–48.o.

²⁶ Ptk. 4:92. § - 4:95. § és 6:517. §.

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy a Ptk. szabályozási környezetében a párkapcsolati formákat figyelembe véve a családtagok közötti tágabb értelemben vett vagyoni viszonyok *három* nagy csoportját különíthetjük el:

1) Egyfelől a házastársak között létrejövő *házassági vagyoni jogot*, amelynek részét képezik a felek közötti, valamint harmadik személyekkel szemben fennálló szűkebb értelemben vett vagyoni viszonyok, valamint a házastársak lakáshasználati és tartási jogviszonyai.

2) Másrészt a bejegyzett élettársak esetében érvényesülő *bejegyzett élettársi vagyoni jogot*, amely az érintett személyek közötti, illetve ezen felek külső harmadik személyekkel szemben fennálló szűkebb értelemben vett vagyoni viszonyait, a bejegyzett élettársak lakáshasználatát és tartási jogviszonyait foglalja magában.

3) Harmadrészt a de facto élettársi kapcsolatban élő személyek közötti *de facto élettársi vagyoni jogot*, amely a felek egymás közötti, valamint külső harmadik személyekkel szemben fennálló szűkebb értelemben vett vagyoni jogviszonyait, a de facto élettársak lakáshasználatát és tartási jogviszonyait öleli fel.

A családi vagyoni jog szűkebb értelmezési körébe pedig az alábbi jogviszonyok sorolhatóak:

1) a házastársak esetében a Ptk. 4: 37. § – 4:75. § szerinti törvényes, valamint szerződésen alapuló vagyoni jogviszonyok,

2) a bejegyzett élettársak között létrejövő és ugyancsak a Ptk. 4: 37. § – 4:75. § alapján szabályozott törvényes és szerződéses vagyoni jogviszonyok, illetve

3) a de facto élettársakra vonatkozó, a Ptk. 6:515-6:516. §-ban található törvényes és szerződéses jogviszonyok.

3. A családi vagyoni jog fogalmi meghatározása

Ha összevetjük az 1. fejezetben található, családi jogviszonyokra vonatkozó megállapításokat az előző fejezetben részletezett vagyoni jogot érintő változásokkal, akkor leegyszerűsítve az a megállapítás tehető, hogy a családi vagyoni jog az érintettek közötti vagyoni jogi kérdések rendezését jelenti. Mindenképpen speciális jogviszonyokról van szó, amelynek főbb jellemzői az előzőekben vizsgált megállapításokhoz kapcsolódnak. Tekintettel arra, hogy a jogilag védett párkapcsolati formák közül a házasság a legrégebben kodifikált forma, ezért a házassági vagyoni jog a legkidolgozottabb fogalom a jogirodalomban. A házassági vagyoni jog emellett részét képezi a családi vagyoni jognak

is, így az elemzés és a fogalomalkotás kiindulópontját is ennek kell képeznie.

Szigligeti Viktor megközelítésében házassági vagyoni jog alatt azokat a jogszabályokat „szokás összefoglalni, amelyek a házastársaknak egyfelől egymással, másfelől harmadik személyekkel szemben fennálló vagyoni viszonyait szabályozzák, mégpedig nemcsak a házasság fennállásának időtartamára, hanem a házasság megszűnésének esetére is”²⁷. Kolosváry Bálint szerint a házassági vagyoni jog olyan jogszabályokat foglal magában, melyek a házastársaknak egymással és a házasságon kívül álló (harmadik) személyekkel szemben létrejövő vagyoni viszonyai felől rendelkeznek „még pedig a nem csak arra az időre a míg a házasság fennáll, hanem a házasság felbontásának esetére is”²⁸. Hasonlóképp vélekedik Petrik Ferenc, aki szerint a házassági vagyoni jog azoknak a jogszabályoknak az összessége, amelyek a házastársak egyfelől egymás közötti, másrésztől kifelé – harmadik személyekkel szemben – fennálló vagyoni viszonyait szabályozzák mind a házasság időtartamára, mind pedig a házasság megszűnésének esetére²⁹.

Bármely fogalmi megközelítést is vizsgáljuk meg, megállapítható, hogy a definíciók mindegyikében négy azonos elem található. Ezek a következők:

- 1) a vagyoni jog egy adott időszakban fennálló jogviszonyokat rendező, elkülönített *normaanyag összessége*;
- 2) fontos a *jogviszony alanyainak* tisztázása, azaz, hogy a jogviszony mely jogalanyok között fejt ki joghatást;
- 3) lényeges a jogviszony *célja*, ami egyértelműen a *vagyoni jogi viszonyokat* foglalja magában;
- 4) végül nélkülözhetetlen az *időbeliség* kérdése, azaz, hogy a felek között mikor fejtenek ki joghatást a normák.

E négy kérdéskör elemzése és tisztázása elvezethet ahhoz, hogy a mai társadalmi viszonyokhoz igazodó családi vagyoni jog fogalma meghatározható legyen.

Az 1) pont nem igényel részletes magyarázatot, hiszen valamennyi jogilag elismert párkapcsolati forma rendelkezik a szűkebb és tágabb értelemben vett vagyoni viszonyokat szabályozó speciális normaanyaggal a Ptk.-n belül. Szintén valamennyi formára igaz, hogy a jogalkotó

²⁷ SZIGLIGETI VIKTOR: *Házassági vagyoni jog*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959. 5.o.

²⁸ KOLOSVÁRY BÁLINT: *Házassági vagyoni jog*. Grill Károly Cs. És Kir. Udvar. Könyvkereskedése, 1898 5.o.

²⁹ PETRIK FERENC: *A családjogi törvény magyarázata*. I. kötet, KJK-Kerszöv., Budapest, 1988. 271.o.

a felek magánautonómiáját helyezi előtérbe, kiindulva abból az elvi megállapításból, hogy a párkapcsolati forma megválasztása a felek szabad, önkéntes és befolyásmentes akaratelhatározásán alapszik, így a vagyoni jogkövetkezémenyeknek is elsősorban a választásuk szerint kell alakulnia³⁰. Következésképpen valamennyi esetben a felek általi szerződéses jogrendezést helyezi előtérbe a jogalkotó és csak ennek hiányában kerülnek alkalmazásra a szintén valamennyi esetben meglévő diszpozitív normák. *A családi vagyonjog tehát a Ptk.-n belüli, elkülönített jogszabályok összessége.*

A 2) pont a *jogviszony alanyainak* tisztázását követeli meg. Vitathatatlan, hogy bármely párkapcsolati formáról is legyen szó, a joghatásoknak két iránya lehet. Az egyik a befelé, a párkapcsolatban élő felek belső jogviszonyában ható irány, aminek tipikus megjelenési formája az érintettek közötti tulajdonjogi és hozzá kapcsolódó egyéb vagyonjogi kérdések tisztázása, mint a tartás vagy a lakáshasználat. Ezen túlmenően azonban szintén gyakori a belső jogviszonyban ható kötelmi jogi jogviszonyok fennállása³¹.

A jogviszony alanyai azonban lehetnek kívülálló, harmadik személyek is, hiszen a házastársak, bejegyzett élettársak vagy de facto élettársak jelentős szereplői az üzleti életnek, így akár együttesen, akár külön-külön részt vesznek ilyen jogviszonyokban.³² A részvételük azonban a családi vagyonjog körében tisztázandó jogkérdés.

A házassági vagyonjog *tágabb értelmezésébe* beletartoznak a tartási és lakáshasználati jogviszonyok is, viszont ilyen esetekben érintettek lehetnek a jogviszonyban a felek tartásra jogosult vagy kötelezett rokonai.

Mindezek alapján tehát *a családi vagyonjog személyi hatálya kiterjed a házastársak, bejegyzett élettársak, valamint a de facto élettársak egymás*

³⁰ Kőrös András: A családjog jövője: Az új Ptk. Családjogi könyve – a 2013. évi V. törvény és a Szakértői Javaslat összevetése; Első rész: Alapelvek, Házasság, Élettársi kapcsolat; *Családi Jog* 2013/3. szám 81.o.

³¹ Ilyen például, ha a házastársak, bejegyzett élettársak vagy de facto élettársak egymással szemben ajándékoznak, kölcsönszerződést kötnek, tartási megállapodást kötnek stb.

³² A korai magyar magánjog sokáig ragaszkodott a jogviszonyok „kétszemélyességéhez” értve ez alatt, hogy a jogosulton és a kötelezeten kívül mást nem tekintettek az adott jogviszony alanyának. Grossschmid Béni maga jegyzi meg, hogy a kötelelem „*azon jogi jelenség... minden olyan helyzet... amely szerint egyik személy a másik által jogilag szorítható arra, hogy valamit megtegyen vagy abbahagyjon.*” – GROSSCHMID Béni: *Fejezetek kötemi jogunk köréből.* Második kötet - második rész. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1932. 1240.o.

Később a relatív szerkezet bomlásával foglalkozik például Eörsi Gyula: *A szocialista polgári jog alapproblémái.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965 164-165.o. vagy NOVOTNI Zoltán: *A kétszemélyes relatív szerkezet szétbomlásának jelei kötelmi jogunkban. Jogtudományi Közlemény* 1983/11. szám 688-698.o.

közötti belső jogviszonyára, illetve az érintetteknek harmadik személyekkel szemben fennálló külső jogviszonyaira egyaránt.

A 3) pont a *jogviszony célját* jelöli meg, ami szintén valamennyi párkapcsolat vonatkozásában értelmezhető fogalmi elem. A vagyoni jogviszonyok ugyanis valamennyi, a 2) pont kapcsán értelmezett jogalany vonatkozásában létrejöhetnek és ezek a jogviták igénylik a hagyományos értelemben vett dologi és kötelmi jogi szabályoktól való megkülönböztetést. Ebből adódóan – bár a de facto élettársak vagyoni viszonyai részben a Kötelmi Jogi Könyvben kerültek rendezésre, mégis – egységként kell kezelni ezeket a jogviszonyokat. Ennek értelmében *a családi vagyoni jog mind a házastársak, bejegyzett élettársak és de facto élettársak belső jogviszonyában, mind a harmadik személyekkel szemben fennálló külső jogviszonyukban a vagyoni jogviszonyok rendezését szolgálja.*

A 4) pont az *időbeliség* vizsgálata, ami részletesebb elemzést érdemel. A házassági vagyoni jog esetében egyértelműek a korábbi jogirodalmi álláspontok, miszerint a házasság fennállásának idejére irányadóak a normák, valamint a házasság megszűnésének esetén is rendezhetik a felek közötti jogviszonyt³³. Erre azonban rácsfol némileg a Csjt. korábbi bírói gyakorlata, illetve a Ptk. 4:35. § (1) bekezdése, ami az életközösség fennállásának idejére jelöli meg a törvényes vagyoni jogi szabályok alkalmazhatóságát. Ebbe ugyanis beletartozik a házasságkötést vagy bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését megelőző de facto élettársi együttélés is, amennyiben azt házasságkötés vagy bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése követi. Mindazonáltal a de facto élettársi kapcsolat fogalmi elemeiből is levezethető az életközösség, hiszen a jogalkotó a 6:514. §-ban kifejezetten nevesíti a de facto élettársak közötti életközösséget, mint a felek közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben megvalósuló együttélését. Ez a meghatározás – ahogor korábban részletesen elemzésre került – számos elemében egyezést mutat a házassági életközösség bírói gyakorlat által kimunkált meghatározásával. Ezek alapján tehát egyértelmű, hogy bármely családi kapcsolatról legyen is szó, a vagyoni jogi szabályok érvényesülésének kezdő időpontja az *életközösség megkezdésével* azonosítható.

Mindebből logikusan következne, hogy az életközösség megszűnése kellene, hogy jelentse a jogviszonyok végét. A szűkebb értelemben vett vagyoni jogi szabályozásban házastársaknál (és bejegyzett élettársaknál) egyértelmű, hogy a házastársi (és a bejegyzett élettársi) vagyoni közösség

³³ Példaként említhető a házasság, illetve a bejegyzett élettársi kapcsolat felbontása vagy a de facto élettársi kapcsolat megszűnése során igényelt tartás, amely az életközösség, sőt maga a házasság megszűnése után valósít meg fennálló jogviszonyt a felek között.

az életközösség végleges megszűnésével maga is megszűnik³⁴, ami azt eredményezi, hogy a felek között a továbbiakban nem érvényesül a közös szerzés véelme. Ez alapján minden, amit az életközösség megszűnése után szereznek a felek, az a polgári jogi értelemben vett közös vagy kizárólagos tulajdonukba kerül, a tartozások pedig azt a felet fogják terhelni, aki a kötelezettséget vállalta. Ebből adódóan a vagyonközösség megszűnését követően szerzett vagyonnal az érintettek önállóan rendelkeznek, szabadon köthetnek szerződéseket és egymás ügyeleiért a továbbiakban nem felelnek³⁵. Ez alól egyetlen eset jelent kivételt, még hozzá a vagyonközösség fennállása alatt megszerzett és közös vagyont képező vagyonelemek feletti kezelési és rendelkezési jog gyakorlása, amire a házassági (és bejegyzett élettársi) vagyonjog speciális szabályai vonatkoznak³⁶.

A de facto élettársi kapcsolat esetében is hasonló a helyzet, maga a kapcsolat és a hozzá kapcsolódó vagyonjogi joghatások az életközösség megszűnésével érnek véget, a felek között létrejött vagyonszaporulat és annak megosztása azonban már problémákat vet fel. Az ugyanis egyértelmű, hogy a felek önálló vagyonszerzők³⁷ az együttélésük alatt, amiből egyértelműen következik az önálló, szabad rendelkezési jog gyakorlása³⁸. A problémát a de facto élettársak között létrejövő vagyonszaporulat képezi, nincs ugyanis speciális szabály az élettársi kapcsolat megszűnése és a vagyonszaporulat megosztása közötti időszakra, amiből az következik, hogy az életközösség megszűnése az élettársi vagyonjog szabályainak alkalmazhatóságát is egyértelműen megszünteti.

Az időbeliség kérdését szintén jelentősen befolyásolják a különböző párkapcsolati formákban élők közötti, az *életközösség megszűnése* után felmerülő *vagyonmegosztási kérdések*, amelyek a közös vagyonra vagy de facto élettársak esetében a vagyonszaporulatra vonatkoznak.

Ezt meghaladóan a tágabb értelemben vett vagyonjogba tartozó lakáshasználatra és tartásra vonatkozó normák minden párkapcsolati forma esetében elsősorban az életközösség megszűnését követően rendezik a felek viszonyát³⁹.

³⁴ Barzó (2017) 154.o.

³⁵ CSŰRI Éva: *Házassági vagyonjog az új Ptk-ban*. Opten Kiadó, Budapest, 2016. 199.o.

³⁶ Ptk. 4:47. §.

³⁷ Ptk. 6:516. §.

³⁸ BARZÓ Tímea – KRISTON Edit: Gondolatok a közszerzeményi rendszerben rejlő ellentmondásokról. *Miskolci jogi Szemle* 2018/1. szám 31–34.o.

³⁹ Ez nem jelenti azt, hogy az életközösség fennállása alatt nem rendezhető a lakáshasználat és a tartás, leggyakrabban azonban ezek a jogintézmények akkor válnak jogvita forrásává, amikor a felek között megszűnt az életközösség.

Az eddig leírtakat azonban jelentősen befolyásolhatja és akár felül is írhatja a családtagok közötti vagyoni jogi megállapodások időbeli hatálya, a felek közötti vagyoni jogi szerződésekben ugyanis a rendelkezések időbeli alkalmazhatóságát főszabály szerint szabadon állapíthatják meg a felek⁴⁰.

Mindebből az következik, hogy *a családi vagyoni jog – a felek eltérő rendelkezésének hiányában – a házastársak, bejegyzett élettársak és de facto élettársak között fennálló életközösség idejére, valamint a házasság, a bejegyzett élettársi kapcsolat vagy de facto élettársi kapcsolat megszűnésének esetére szabályozza a felek jogviszonyát.*

KONKLUZÍÓ

A vizsgált négy fogalmi elem és a hozzá fűzött részletes elemzés egyértelművé teszi, hogy a családtagok közötti vagyoni viszonyok nem korlátozódhatnak ma már kizárólagosan a házassági vagyoni jog tárgykörére, annál egy sokkal bővebb jogviszonyrendszert ölelnek fel. Ezt támasztja alá az is, hogy a családtagok közötti jogviszonyok köre kiszélesedett az utóbbi időkben és a jogalkotás is ennek megfelelően szélesítette a normarendszert. Az előzőekben kifejtettekre tekintettel a családi vagyoni jog lényege a *párkapcsolati formák vonatkozásában, szűkebb értelemben* tehát a következő definícióval határozható meg:

A családi vagyoni jog azon jogszabályok összessége, ami a házastársak, bejegyzett élettársak és de facto élettársak egymás közötti, valamint harmadik személyekkel szemben fennálló vagyoni viszonyait rendezi – a felek eltérő rendelkezésének hiányában – az életközösség fennállása és a házasság, bejegyzett élettársi kapcsolat vagy de facto élettársi kapcsolat megszűnésének esetére.

ÖSSZEFOGLALÓ

A családtagok közötti jogviszonyok köre számos változáson esett át az utóbbi időkben. A társadalomban végbemenő innováció, valamint a kapcsolódó tudományágak vizsgálati eredményei azt támasztják alá, hogy a család fogalmának tradicionális alapokon nyugvó értelmezése mind a hétköznapokban, mind a jogviszonyokban megrendült. A szociológiai megállapítások nyomán a család fogalma ma már a házasságon és a szülő-gyermek viszonyon túlmutató kapcsolati formákat is magába foglal. E kapcsolatrendszerek értékelése és jogi elismerése nyomon követhető az utóbbi néhány évtized jogalkotásában is, sőt ma már a jogi szabályozás fontos részét képezik. A házasság mellett 2009-ban megjelent

⁴⁰ CsÚRI (2016) 326.o.

hazánkban is a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézménye, illetve a Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével a korábbinál jóval részletesebb normarendszert kapott a de facto élettársi kapcsolat.

A családjogban kiemelt jelentősége van a vagyoni jogi kérdések rendezésének, ugyanakkor mind a jogirodalom, mind a joggyakorlat korábban a házastársak között fennálló vagyoni jogviszonyokra helyezte a hangsúlyt. A családi jogviszonyok fogalmi körének változása ugyanakkor szükségszerűen azt eredményezi, hogy a házassági vagyoni jogi keretein túllépve más, jogilag szabályozott párkapcsolati formák esetében is értelmezzük a vagyoni jogot. A tanulmány ugyanakkor igyekezett arra is rávilágítani, hogy a jogilag szabályozott párkapcsolati formák szabályozása nagy fokú hasonlóságot mutat, aminek eredményeképpen célszerű lehet egy közös terminológia alá vonni ezeket a kérdésköröket. Ez a fogalom a tanulmány címében szereplő családi vagyoni jog, melynek pontos meghatározását a konklúziók című fejezet tartalmazza.

IRODALOMJEGYZÉK

1. BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocínium Kiadó, Budapest, 2017.

2. BARZÓ Tímea – KRISTON Edit: Gondolatok a közszerzeményi rendszerben rejlő ellentmondásokról. *Miskolci jogi Szemle* 2018/1. szám.

3. CSŰRI CŰRI Éva: A házassági vagyoni jog. In: Sári Péterné Vass Margit (szerk.): *A Családjogi törvény magyarázata*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2002.

4. CSŰRI Éva Katalin: *A házassági vagyoni jog gyakorlati kérdései*. Complex Kiadó, Budapest, 2006.

5. CSŰRI Éva: *Házassági vagyoni jog az új Ptk-ban*. Opten Kiadó, Budapest, 2016.

6. EÖRSI Gyula: *A szocialista polgári jog alapproblémái*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965.

7. FÁBIÁN Ferenc-Szürösné TAKÁCS Andrea: *Előadásvázlatok a családjog köréből*. Patrocínium Kiadó, Budapest, 2016.

8. GROSSCHMID Béni: *Fejezetek kötemi jogunk köréből*. Második kötet – második rész. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1932.

9. HEGEDŰS Andrea: *Polgári Jog- Családjog*. R.I.M.Á.K. Kiadó, Szeged, 2017.

10. KOLOSVÁRY Bálint: *Házassági vagyoni jog*. Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedése, 1898.

11. KÖRÖS András: A családjog jövője: Az új Ptk. Családjogi könyve – a 2013. évi V. törvény és a Szakértői Javaslat összevetése; Első rész: Alapelvek, Házasság, Élettársi kapcsolat; *Családi Jog* 2013/3. szám.

12. KRISTON Edit: A család fogalma a társadalmi innováció sűrűjében, különös tekintettel a jogi és szociológiai megközelítésre. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Series Juridica et Politica* 2018/2. szám 396–407.o.

13. NOVOTNI Zoltán: A kétszemélyes relatív szerkezet szétbomlásának jelei kötelmi jogunkban. *Jogtudományi Közlöny* 1983/11. Szám.

14. PAP Tibor: A házasságon kívüli leszármazásra vonatkozó jogalkotás fejlődése, *Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs publicata tanulmány sorozat*, Pécs, 1965.

15. PETRIK Ferenc: A családjogi törvény magyarázata. I. kötet, KJK-Kerszöv., Budapest, 1988.

16. SZIGLIGETI Viktor: *Házassági vagyoni jog*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959.

17. WEISS Emília: Az új Polgári Törvénykönyv és a családjogi viszonyok szabályozása. *Polgári Jogi Kodifikáció* 2000/2. Szám.

Information about author:

dr. jur. **Kriston Edit**,

Assistant Research fellow of Civil Law Department

Faculty of Law

University of Miskolc

Miskolc-Egyetemváros, Hungary

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-43-3/1.6>